

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΧΑΖΑΚΗΣ

ΟΔΗΓΟΣ
ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
ΣΤΗΝ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ

Θεσσαλονίκη 2001

Πίνακας Περιεχομένων

Συντομογραφίες.....	7
Εισαγωγικό Σημείωμα – Προλεγόμενα	9

Μέρος Α΄

Κριτική προσέγγιση του θεωρητικού υπόβαθρου ερμηνείας των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Νότια και Ανατολική Ασία

Κεφάλαιο 1ο	
Μεθοδολογικό υπόβαθρο – Ανάλυση της δομής της έρευνας	15
Κεφάλαιο 2ο	
Η ερμηνεία του υπόβαθρου των ξένων άμεσων επενδύσεων στην Νότιο-Ανατολική Ασία: Υπάρχει ένα ενιαίο ασιατικό οικονομικό θαύμα;	25

Μέρος Β΄

Οι επενδυτικές πολιτικές προσέλκυσης ξένων κεφαλαίων στην γεωγραφική περιοχή της Ανατολικής Ασίας: Οι περιπτώσεις της Μαλαισίας, της Νότιας Κορέας και της Κίνας

Κεφάλαιο 1ο	
Οι επενδυτικές πολιτικές των κρατών της Ανατολικής Ασίας: Μία εισαγωγική προσέγγιση	59
Κεφάλαιο 2ο	
Το πλαίσιο προσέλκυσης άμεσων ξένων επενδύσεων στην Μαλαισία (1957-2001)	73
Κεφάλαιο 3ο	
Η επενδυτική πολιτική προσέλκυσης αλλοδαπών κεφαλαίων στην Νότια Κορέα (1953-2000)	95

Κεφάλαιο 4ο

Το πλαίσιο προσέλκυσης άμεσων ξένων επενδύσεων στην Κίνα (1979-2000)	125
---	-----

Κεφάλαιο 5ο

Συμπερασματικές σκέψεις για τις επενδυτικές πολιτικές των κρατών της Ανατολικής Ασίας στον 21ο αιώνα.....	195
--	-----

Ευρετήριο Πινάκων – Διαγραμμάτων – Παραρτημάτων	223
---	-----

Αρθρογραφία – Βιβλιογραφία.....	225
---------------------------------	-----

Συντομογραφίες

A.D.B.	: Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης
A.P.E.C.	: Οικονομική Συνεργασία Ασίας – Ειρηνικού
ASEAN	: Σύνδεσμος χωρών Νοτιο-Ανατολικής Ασίας
E.E.	: Ευρωπαϊκή Ένωση
E.O.Z.	: Ειδικές Οικονομικές Ζώνες
Δ.Τ.Α.Α.	: Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης
Δ.Ν.Τ	: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
G.A.T.T.	: Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου
Η.Π.Α.	: Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
I.L.O.	: Διεθνής Οργανισμός Εργασίας
M.I.G.A.	: Πολυμερή Συμφωνία Εγγύησης Επενδύσεων
M.I.T.I.	: Υπουργείο Διεθνούς Εμπορίου και Βιομηχανίας (Ιαπωνία)
N.A.F.T.A.	: Περιοχή Ελευθέρου Εμπορίου Βόρειας Αμερικής
O.E.C.D.	: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
U.N.C.T.A.D.	: Διάσκεψη Εμπορίου και Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών
U.N.I.D.O.	: Οργανισμός Βιομηχανικής Ανάπτυξης Ηνωμένων Εθνών
W.T.O.	: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το σύγχρονο διεθνές οικονομικό σύστημα χαρακτηρίζεται από την ποσοτικά αυξανόμενη και ποιοτικά διαφοροποιούμενη ροή κεφαλαίων, υπηρεσιών και αγαθών μεταξύ πρωτογενών και μη-πρωτογενών υποκειμένων του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου. Η σημασία των άμεσων ξένων επενδύσεων, στην διευρυμένη μορφή τους, δημιουργεί τις απαραίτητες προϋποθέσεις αλλαγής των επενδυτικών πολιτικών των αναπτυσσομένων χωρών, προς την κατεύθυνση της συνεχούς αναβάθμισης των τρόπων συνεύρεσης της εγχώριας βιομηχανίας τους, με τις διεθνικές επιχειρήσεις, εντός εθνικά προσδιορισμένων επιχειρηματικών δικτύων. Οι εφαρμοζόμενες κρατικές πολιτικές που διέπουν την δράση του αλλοδαπού κεφαλαίου, παύουν να έχουν τον αυστηρά προσδιορισμένο χωρικό και χρονικό χαρακτήρα μιας αρνητικού τύπου οριοθέτησης έναντι των διεθνικών επιχειρήσεων και υπεισέρχονται ποικιλοτρόπως στο κύκλωμα της διεθνούς κίνησης κεφαλαίων, αποτολμώντας την ενεργητική ενσωμάτωση τμημάτων παραγωγής, υψηλής προστιθέμενης αξίας, στην οικονομική τους δομή. Από την άλλη πλευρά, η λειτουργία των Διεθνικών επιχειρήσεων, προσπαθεί να ισορροπήσει μεταξύ της παγκόσμια οργανωμένης παραγωγικής αλυσίδας δραστηριοτήτων, που εμπεριέχει θετικές οικονομίες κλίμακος και σκοπού, και της προσαρμογής των προϊόντων και των υπηρεσιών στις ιδιαιτερότητες και στις ιδιομορφίες των διαφορετικών εθνικών και περιφερειακών αγορών. Έτσι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, δεν κρίνεται ούτε εφάπαξ, ούτε αποκλειστικά, στην “τριαδική αγορά” (Η.Π.Α. – Ε.Ε. – Ιαπωνία), αλλά εντάσσεται σε μια δυναμική διαδικασία συνεχούς διαμόρφωσης, όπου και η πλέον μικρή και περιθωριακή οικονομική μονάδα του δικτύου της Διεθνικής επιχείρησης, αποκτά ουσιαστική σημασία, διαμέσου της αμφίδρομης ανταλλαγής γνωστικού φορτίου και πληροφοριών με όλα τα απάρτια της μητρικής εταιρείας.

Οι εξελίξεις αυτές, επιδρούν καθοριστικά στο αντικείμενο μελέτης της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας, καθώς η κατανόηση “εκ των πρωτογενών ελατηρίων”, του φαινομένου της χωροθέτησης της Διεθνικής επιχείρησης, προϋποθέτει την ένταξή του στο ιστορικό πλαίσιο των υλικών δυνάμεων και

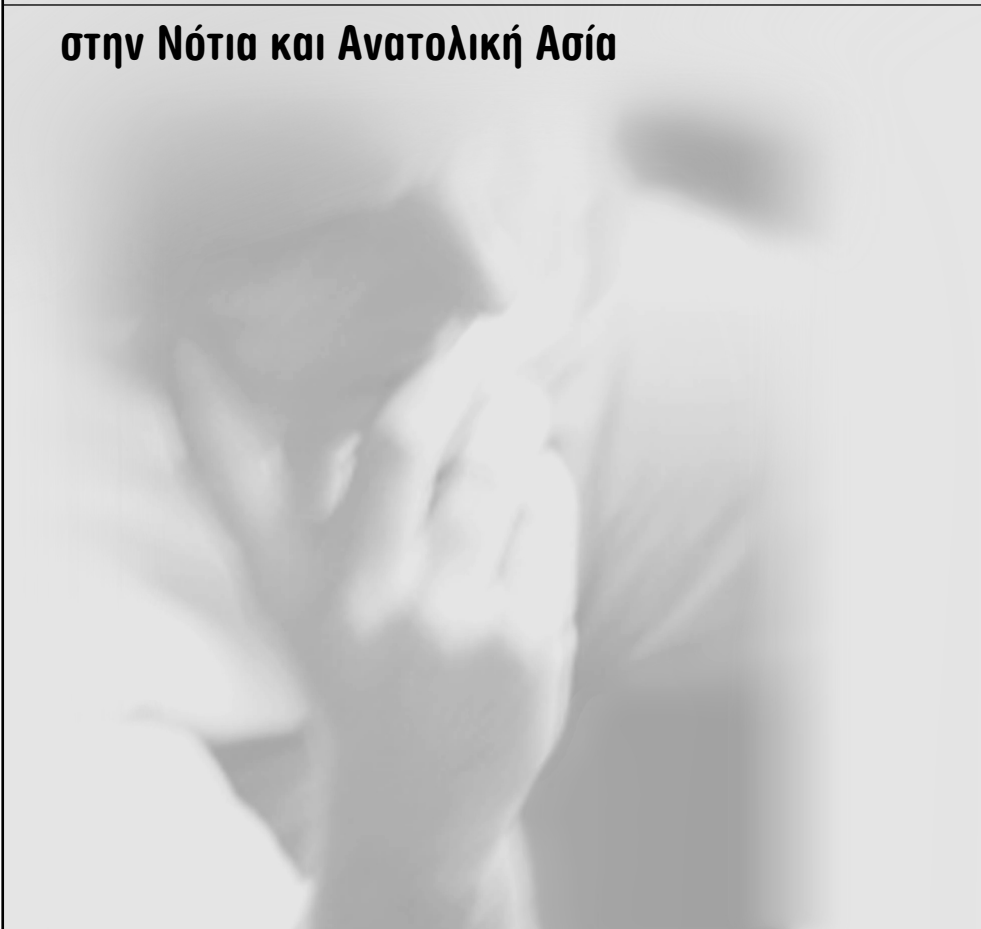
προτεραιοτήτων, όπως αυτές προκύπτουν στην συνεχή αντιπαράθεση κι ανάπλασή τους σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι μορφές της κοινωνικής και της πολιτικής οργάνωσης, η αλληλεξάρτηση των, θεσμικά και μη-θεσμικά, διαμορφωμένων πολιτικών και οικονομικών δομών, συμπυκνώνουν με σύνθετο τρόπο την τρέχουσα οικονομική γεωγραφία της Διεθνικής επιχείρησης. Έτσι, η ανισότητα της χωρικής κατανομής των ξένων επενδυτικών πόρων, μόνο αρχικά ανάγεται στην επιθυμία μεγιστοποίησης της απόδοσης κεφαλαίου, ενώ σε υψηλότερα επίπεδα αφαίρεσης διατρέχεται από τις ανεξάρτητες μεταβλητές επιρροής των κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών οργάνωσης των κοινωνιών, που καθιστούν το εγχείρημα της διεθνοποίησης κεφαλαίου εφικτό και νομιμοποιημένο, ανατροφοδοτώντας την πορεία του με συνεχώς μεταλλασσόμενες μορφές. Η προσέγγιση αυτή, απομακρύνει τον κίνδυνο μονοαιτιακής ερμηνείας της βέλτιστης κατανομής των διεθνών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, και περιορίζει τις αυθαίρετες, μηχανιστικού τύπου, αποφάνσεις, ενός επαγωγικού οικονομισμού, όπου η ομοιομορφία των τεχνικών μοντέλων και των χρηματο-οικονομικών δεικτών απόδοσης του κεφαλαίου, καταγράφουν πάντα με *a priori* διυποκειμενική ισχύ, και υπό την μεθοδολογική ασφάλεια του *ceteris paribus*, την ορθολογικά επιλεχθείσα προοπτική ανάπτυξης της εταιρικής δράσης και των προσανατολισμών της. Τι άλλο αποδεικνύει όμως, η εμπειρία της πραγματικής οικονομίας, από τ' ότι οι πολύπλοκες τεχνικές ανάλυσης, είναι χρήσιμα εργαλεία προσέγγισης των οικονομικών φαινομένων, ωστόσο η συχνή άρνησή τους να διευρύνουν τις αυταπόδεικτες προκείμενες προτάσεις βάσης της μεθοδολογικής τους συλλογιστικής, με μη-οικονομικές παραμέτρους (που τυχόν θα διατρήσουν αναπανόρθωτα τον εκ των προτέρων τεθέντα μη-διαψεύσιμο πυρήνα του επιστημονικού τους παραδείγματος) αυξάνει την τρωτότητά τους στο επίπεδο της πρόβλεψης των εκροών των οικονομικών φαινομένων, και της αντιμετώπισης των αναφυόμενων επιχειρηματικών προβλημάτων εντός του θεσμοποιημένου χάους της ατελώς (και περιορισμένης ορθολογικότητας) λειτουργούσας, παγκόσμιας οικονομίας; Η “εμπειρικά λοιπόν τεκμηριωμένη” αυτόνομη επιλογή της τοποθεσίας υλοποίησης της επένδυσης της Διεθνικής επιχείρησης, εντάσσεται εκ νέου στο ευρύτερο περιβάλλον δράσης της εταιρείας, και αναπροσαρμόζεται τόσο στη διάδρασή της με τις γενικές συνθήκες παραγωγής της χώρας - υποδοχής της επένδυσης, όσο και στην συνεύρεσή της με τους κρατικούς μηχανισμούς προώθησης των εκάστοτε αποκρυσταλλομένων εθνικών οικονομικών στόχων, ενός κατ' ουσίαν διασπασμένου κοινωνικού σχηματισμού, που υποτίθεται ότι εκφράζουν. Δεν υπάρχει έτσι, ουδετερότητα ούτε στον καθορισμό των στόχων και της στρατηγικής της “ενιαίας διεθνικής επιχείρησης”, ούτε στην δημιουργία των σκοπών του οικονομικού προγραμμα-

τισμού των αναπτυσσομένων κρατών, αλλά μάλλον λαμβάνει χώρα μία αέναη κίνηση μεταξύ δυναμικών σημείων ισορροπίας που προκύπτουν από την εσωτερική και εξωτερική διαπάλη και αντίθεση των δύο υποτιθέμενων ενιαίων δρώντων. Γι' αυτόν τον λόγο η ακριβής ένταση του φαινομένου των άμεσων ξένων επενδύσεων είναι δύσκολο να προσδιορισθεί και να καταγραφεί εντός άχρονων γενικεύσεων, και μόνον πιθανά σενάρια χωρικής διάρθρωσης διεθνοποιημένων παραγωγικών και εμπορικών δραστηριοτήτων μπορούν να επισημανθούν, πάντοτε υπό την επιρροή των, περιπτωσιολογικής υφής, ουσιωδών γνωρισμάτων τους. Μ' αυτόν τον τρόπο προκύπτουν ευκολότερα οι χωροταξικές αλληλεξαρτήσεις των άνισων επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων γεωγραφικών περιοχών, ενώ αναδεικνύεται επιτακτικά η αναγκαιότητα μιας νέας οριοθέτησης της δυναμικής σχέσης κράτους – αγοράς στις διαμορφούμενες ιστορικές συνθήκες.

Υπό αυτήν την γενική μεθοδολογική οπτική, το παρόν πόνημα εστιάζει το ενδιαφέρον του στην ανάλυση των επενδυτικών πολιτικών της Μαλαισίας, της Νότιας Κορέας και της Κίνας. Η επιλογή αυτών των κρατών δεν είναι τυχαία, καθώς οι παρελθούσες επιτυχημένες επενδυτικές πολιτικές τους, βασίστηκαν σε έντονα διαφοροποιημένες μεθόδους προσέλκυσης κεφαλαίων, που μπορούν ωστόσο να κατανοηθούν με την χρήση της διεπιστημονικής προσέγγισης, δηλαδή της σύνδεσης του περιεχομένου των υιοθετούμενων πολιτικών έναντι των αλλοδαπών επιχειρήσεων, με το ευρύτερο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον δράσης τους. Η διαχρονικά παρατηρούμενη αύξηση των εισροών κεφαλαίου στον γεωγραφικό χώρο της Νότιας και Ανατολικής Ασίας (με την περιορισμένης χρονικής διάρκειας καμπή, της χρηματοοικονομικής κρίσης του καλοκαιριού του 1997 και των αρνητικών επιπτώσεων της στην διαμόρφωση της εισροής κεφαλαίων στην διετία 1997-1998), εγείρει πρόσθετες ερευνητικές αναζητήσεις για τις μορφές διασύνδεσης της εγχώριας υποστηρικτικής βιομηχανίας των τριών προαναφερθέντων κρατών με τις Διεθνικές επιχειρήσεις. Τέλος, η παρούσα μελέτη, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για όλους τους υποψήφιους επενδυτές που επιθυμούν ν' αναπτύξουν επιχειρηματική δράση στην επικράτεια της Νότιας Κορέας, της Κίνας και της Μαλαισίας.

ΜΕΡΟΣ Α

- **Κριτική προσέγγιση
του θεωρητικού υπόβαθρου ερμηνείας
των άμεσων ξένων επενδύσεων
στην Νότια και Ανατολική Ασία**

1^ο Κεφάλαιο

Μεθοδολογικό Υπόβαθρο. Ανάλυση της Δομής της Έρευνας

“...μολονότι είναι αδύνατον να απαλλάξει κανείς την επιστημονική εργασία από εξωεπιστημονικές εφαρμογές, και αξιολογήσεις, ένα από τα καθήκοντα της επιστημονικής κριτικής και της επιστημονικής συζήτησης είναι να καταπολεμεί την ανάμειξη των σφαιρών αξιολογίας, ιδιαίτερα να αποκλείει από τα ζητήματα της αλήθειας τις εξωεπιστημονικές αξιολογήσεις”

(Karl R-Popper, “Η Λογική των Κοινωνικών Επιστημών”, 1996. Δέκατη τέταρτη θέση)¹.

Η σύγχρονη επιστημονική ανάλυση των γνωστικών περιοχών της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας παρουσιάζει έντονα στοιχεία “επιστημονικής κρίσης”, που πηγάζουν από την απουσία ενός κοινά αποδεκτού επιστημονικού παραδείγματος² κατανόησης των φαινομένων.

Βεβαίως η διχογνωμία για το αν διάγει ο συγκεκριμένος γνωστικός χώρος κατάσταση ανώριμης κοινωνικής προεπιστήμης (όπου τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά είναι η ελλειπής αναλυτική συνοχή, και η απουσία συντονισμένης

1 Karl R. Popper, 1961, “Η Λογική των Κοινωνικών Επιστημών”, στο βιβλίο των Γ. Κουζέλη – Κ. Ψυχοπαίδη, (επιμ.), “Επιστημολογία των Κοινωνικών Επιστημών – Κείμενα”, 1996, Αθήνα, Εκδ. Νήσος, σελ. 318.

2 Thomas S, Kuhn, 1970, “The structure of Scientific Revolutions”, Chicago, Chicago University Press, σελ. 176.

έρευνας που να ερείδεται σε κοινά αποδεκτές αξίες), ή κατάσταση κουνιανής κρίσης (δηλαδή ουσιαστική αμφισβήτηση του “κυριάρχου παραδείγματος”, και των όρων που θέτει η συγκροτημένη κατά τα πρότυπά του “κανονική επιστήμη”), αποκρύπτει σε μεγάλο βαθμό τα πραγματικά όρια της “κρίσης”, ενώ καθιστά επίπονη την διατύπωση νέων ερωτημάτων που μπορούν να αναδομήσουν καταλυτικά τους ερευνητικούς προσανατολισμούς και τις χρησιμοποιούμενες έννοιες στον χώρο της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας.

Η αδυναμία των ανταγωνιστικών επιστημονικών παραδειγμάτων να συμπορευθούν σε μία ελάχιστη, αποδεκτή πλατφόρμα ανάλυσης δεν προέρχεται απλώς από διαφορετικές μεθοδολογικές αφετηρίες αλλά προκύπτει από την έντονη διαφοροποίηση προτεραιοτήτων στην αναγνώριση νοηματικά αξιόλογων ερωτήσεων και υποθέσεων εργασίας. Εξάλλου οι αξιακές ερευνητικές προτιμήσεις³ που υπεισέρχονται λιγότερο ή περισσότερο συνειδητά και οργανωμένα σ’ όλη την διαδικασία μελέτης κι ανάλυσης των προβλημάτων, καθιστούν εξαιρετικά δυσχερή την συγκρότηση μεθόδων επαλήθευσης που συνάδουν με αδιαμφισβήτητα κριτήρια επιστημονικού ορθολογισμού ή κατά την εύστοχη παρατήρηση του Π. Γέμπτου με την θέληση να είναι η επιστήμη “μια γνωστική πνευματική δραστηριότητα με διωποκειμενική ισχύ”⁴. Η προταθείσα προσωρινή λύση είναι κατά τον Popper, το σύνολο των μη-διαψευσίμων εμπειρικών προτάσεων να γίνεται προσωρινά αποδεκτό από τους ερευνητές ως η “Επιστήμη της Ημέρας”⁵, χωρίς τούτο ν’ αποκλείει την συνεχή

3 Σύμφωνα με τον Π. Γέμπτο η λογική ανάλυση των αξιολογικών κρίσεων δείχνει ότι οι γλωσσικές αυτές κατασκευές περιλαμβάνουν τα ακόλουθα στοιχεία:

- α. Την περιγραφή ενός περιστατικού που αξιολογείται θετικά ή αρνητικά.
- β. Την σιωπηρή αναφορά σε μία αξιολογική – ηθική αρχή που θεμελιώνει την αξιολόγηση.
- γ. Την προσδοκία ότι οι δέκτες του μηνύματος θα αποδεχθούν την αξιολόγηση και θα ρυθμίσουν ανάλογα την συμπεριφορά τους.

Βλέπε Π.Α. Γέμπτο, 1984, “Μεθοδολογία των κοινωνικών Επιστημών: Μεταθεωρία και ιδεολογική κριτική των Επιστημών του Ανθρώπου”, τόμ. Α’, εκδ. Γ’ Αθήνα, Παπαζήσης, σελ. 40.

4 *op. cit.*, Π. Γέμπτου, 1984, σελ. 38.

5 Ο Α. Chalmers αναλύοντας την θέση των διαψευσιοκρατών, επισημαίνει για την διαδικασία που προτείνουν “...η διαδικασία αυτή (σ.σ. ελέγχου και κριτικής), συνεχίζεται επ’ άπειρον. Ποτέ δεν μπορεί να ειπωθεί για μία θεωρία ότι είναι αληθής όσο καλά κι αν έχει ανταπεξέλθει τον σκληρό έλεγχο στον οποίο υποβλήθηκε· μπορούμε όμως να ελπίζουμε πως είμαστε σε θέση να ισχυριστούμε ότι μία τρέχουσα θεωρία είναι ανώτερη από τις προκατόχους της, με την έννοια ότι είναι σε θέση να ανταπεξέλθει, σε ελέγχους που διέψευσαν τις τελευταίες”. Βλέπε Α. F. Chalmers, 1984, “Τι είναι αυτό

αναζήτηση για τον εντοπισμό όχι απλώς “υψηλότερου επιπέδου” πληροφοριακού περιεχομένου αλλά κι εμπειρικά περισσότερο “αληθούς περιεχομένου”. Όπως χαρακτηριστικά υπογραμμίζει ο K. Popper “...πιστεύουμε πως, ανακαλύπτοντας ότι η υπόθεσή μας ήταν ψευδής, θα έχουμε μάθει πολλά για την αλήθεια, θα έχουμε φτάσει πιο κοντά στην αλήθεια”⁶. Όλες οι αισθήσεις του ερευνητή πρέπει να είναι σε εγρήγορση για την σύλληψη αθέατων πτυχών των υπό ανάλυση γνωστικών αντικειμένων, που ίσως αποτελέσουν δεδομένα και ακόμη παραπέρα, ίσως συγκροτήσουν αξιοποιήσιμη επιστημονική πληροφορία άμεσα προσπελάσιμη, αναγνωρίσιμη και ελέγξιμη από την επιστημονική κοινότητα. Ακόμη όμως κι αν αποδειχθεί προσωρινά άτοπη η ανεύρεση θετικού εμπειρικού περιεχομένου, η “αρνητική γνώση” που συσσωρεύεται δίδει την δυνατότητα περιορισμού της έρευνας στις βασικές εναλλακτικές πηγές παροχής δεδομένων, αποκλείοντας στο μέλλον άσκοπες ερευνητικές αναζητήσεις. Η συνεχής λοιπόν κριτική αμφισβήτηση ακόμη και των συχνά αποκαλούμενων “σκληρών πυρήνων των θεωριών”⁷, συνιστά υποχρέωση του ερευνητή ενώ ταυτόχρονα η διαψευσιμότητα μίας υπόθεσης⁸ ή μίας πρότα-

που λέμε επιστήμη;”, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Μεταφρ. Γ. Φουρτούνης, σελ. 69.

- 6 Karl Popper, 1969, “Conjectures and Refutations”, London, Routledge and Keegan Paul, σελ. 231.
- 7 Ο I. Lakatos θεωρεί ότι όλα τα “επιστημονικά προγράμματα έρευνας, χαρακτηρίζονται από τον σκληρό πυρήνα τους, τον οποίον αποτελούν υποθέσεις που είναι κοινά αποδεκτές χωρίς έλεγχο από όλους τους επιστήμονες που εργάζονται στο σχετικό πρόγραμμα έρευνας. Ωστόσο αποδέχεται την ύπαρξη “ευρετικών κανόνων” που υποδεικνύουν πως μπορεί να συμπληρωθεί αυτός ο πυρήνας για να προβλέψει πραγματικά φαινόμενα. Η “θετική ευρετική” του συνίσταται σ’ ένα μερικώς αρθρωμένο σύνολο υποδείξεων και υπαινιγμών σχετικά με το πώς πρέπει να αλλάξουν ή να εξελιχθούν οι “αναιρέσιμες μεταβλητές” του ερευνητικού προγράμματος σχετικά με το πώς πρέπει να τροποποιηθεί ή να εκλεπτυνθεί ο “αναιρέσιμος προστατευτικός κλοιός”. *op. cit.*, A. F. Chalmers, 1994, σελ. 127.
- 8 Ο A. Coats αναφέρει οχτώ κριτήρια αξιολόγησης των θεωριών που είναι τα εξής:
- α. Η συνέπεια της θεωρίας, δηλαδή η συνέπεια μεταξύ των τιθεμένων υποθέσεων και των συμπερασμάτων στα οποία καταλήγουμε.
 - β. Η απλότητά της σε σχέση με τον περίπλοκο εμπειρικό κόσμο.
 - γ. Η γενικότητά της, δηλαδή η δυνατότητά της να μπορεί να ερμηνεύει περισσότερα φαινόμενα.
 - δ. Η δυνατότητά της να επεκτείνεται και σε άλλα φαινόμενα ή να εφαρμόζεται σ’ άλλα φαινόμενα.
 - ε. Η ευχρηστία της, δηλαδή να μπορούμε να την αναπτύσσουμε με τις υπάρχουσες τεχνικές.

σης βάσης αποτελεί την πεμπτοσύια της προσπάθειας διεύρυνσης των ορίων της επιστημονικής γνώσης.

Η δυσκολία ανάλυσης των γνωστικών αντικειμένων της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας εντοπίζεται σε όλα τα στάδια της ερευνητικής αλληλουχίας “Συγκέντρωση Δεδομένων - Συγκρότηση δεδομένων σε πληροφορίες - ανάλυση πληροφοριών - σύνθεση στοιχείων - παραγωγή επαληθεύσιμων/διαψεύσιμων προτάσεων”. Το πρόβλημα όπου προκύπτει δεν είναι απλώς η χωρικά και χρονικά προσδιορισμένη σχέση αιτίου - αιτιατού, αλλά η εμβάθυνση στην πολυδιάσπαση αυτού του *a priori* αδιαμφισβήτητου διπόλου στις επιμέρους συνιστώσες που το συγκροτούν και στην δυναμική της διαλεκτικής ενότητας που το παράγει.

Σ’ αυτή την ερευνητική κατεύθυνση, μπορούν να συνεισφέρουν με γόνιμο τρόπο και οι εξής επιστημάνσεις:

α. Απαιτείται η συμπλήρωση της παραδοσιακής οικονομικής ανάλυσης με νέες υποθέσεις εργασίας που θα μεταβάλλουν ριζικά τον τρόπο αντίληψης του τρίπτυχου “υποκείμενο δράσης –διαδικασίες και μηχανισμοί ενέργειας– εκροές/αποτελέσματα/ανατροφοδότηση”, ενώ θα συντελέσουν στην αυτόνομη ερμηνευτική προσέγγιση φαινομένων που έως τώρα εξετάζονταν στα πλαίσια ευρύτερων θεματικών ενοτήτων. Η διάσπαση των “υποκειμένων ανάλυσης Κράτος και Αγορά”, προσκρούει στην αδυναμία προσδιορισμού και κατηγοριοποίησης ενός ετερογενούς συμπλέγματος μορφών δράσης (π.χ. μη κυβερνητικοί οργανισμοί, διεθνικές επιχειρήσεις) που δεν μπορούν ν’ αποτυπωθούν στα πλαίσια ενιαίων τυπολογιών και κατηγοριών⁹.

στ. Η σχέση της με την εμπειρία, δηλαδή να είναι ικανή να ερμηνεύσει μέρος της διαθέσιμης εμπειρικής γνώσης.

ζ. Η δυνατότητα να ελέγχεται, δηλαδή να οδηγεί σε προβλέψεις που να μπορούμε να τις ελέγξουμε με τα εμπειρικά δεδομένα.

η. Η δυνατότητά της να ικανοποιεί τις προσδοκίες της επιστημονικής κοινότητας.

Βλέπε Α.Δ. **Καραγιάννης**, 1995, “Ιστορία Οικονομικής Μεθοδολογίας”, Αθήνα, Interbooks, σελ. 372-373.

9 Προκειμένου να συντελεστεί η μετάβαση από ενικές σε καθολικές αποφάνσεις πρέπει να υπάρξει πλήρωση τόσο του κριτηρίου του αριθμού των ερευνητικών παρατηρήσεων (με την ασάφεια πάντα του ακριβούς προσδιορισμού του απαιτούμενου αριθμού των παρατηρήσεων), όσο και του κριτηρίου της επαναληπτικότητας των παρατηρήσεων (με την συνεπαγόμενη αδυναμία προσδιορισμού του χρόνου επανάληψης), καθώς και του προσδιορισμού του είδους των παρατηρήσεων (δυσκολία κατηγοριοποίησης). Υπάρχει δε, πάντα η ανάγκη ελέγχου της ορθότητας, της πληρότητας και της εγκυρότητας των προκειμένων προτάσεων της κάθε επαγωγικής συλλογιστικής.

Οι θεμελιώδεις μετασχηματισμοί που έχουν επέλθει στο αποκαλούμενο πεδίο της “Νέας Οικονομίας”, ασκούν αναπόφευκτα επίδραση στην κοινωνική διάρθρωση, στους πολιτικούς θεσμούς, στον καταμερισμό της εργασίας, στην οργάνωση της παραγωγής, στην διαδικασία συσσώρευσης, στην αντίληψη του ατομικού, πολιτικού και οικονομικού ρόλου, εντός της οργανωμένης κοινωνίας, και επιζητούν την απόδοσή τους όχι με εργαλειακές αντιλήψεις “προγενέστερων παραδειγμάτων ανάλυσης”, αλλά με νέα ερευνητικά βήματα και νέες έννοιες και όρους. Προς τούτο δεν απαιτείται άλλη μια Μεγάλη θεωρία αλλά προκρίνεται η ανάπτυξη μιας εναλλακτικής διεπιστημονικής προσέγγισης με ταυτόχρονη ανασυγκρότηση των μεθοδολογικών κατευθύνσεων και αναλυτικών προτεραιοτήτων των ήδη υπαρχόντων σχολών σκέψης. Για παράδειγμα η σχέση κοινωνικής τάξης – παραγωγικών σχέσεων δεν αναλύεται απομονωμένα από το ευρύτερο περιβάλλον αλλά επιχειρήεται η καταγραφή των ποικίλων διαύλων επικοινωνίας και εξάρτησης του κάθε πόλου της σχέσης με άλλους θεσμούς, δρώντες και μορφές οργάνωσης, προσδίδοντας πολυπλοκότητα στις αναμενόμενες εκροές. Η ανίχνευση των πολυεπίπεδων μορφών επιρροής των δύο πόλων με άλλους δρώντες, ερμηνεύει εν μέρει την έντονη διαφοροποίηση τόσο της έντασης όσο και της έκτασης των εκροών που προκύπτουν από τους κοινωνικούς και οικονομικούς μηχανισμούς. Εξίσου χρήσιμη είναι η ουσιαστική ανάλυση των συστατικών στοιχείων των υποτιθέμενων ενιαίων πόλων “κράτος” κι “αγορά”. Πραγματικά ισχυρές πιέσεις ασκούνται στο εσωτερικό των κρατών τόσο για την απεμπόλιση τμημάτων κυριαρχίας έναντι των προσδοκόμενων ωφελειών υπερεθνικών μορφών ολοκλήρωσης όσο και για την διατήρηση ή επαύξηση των ήδη υπαρχόντων κρατικών εξουσιών. Αλλά και στις “Εθνικές Αγορές”, δυνάμεις προστατευτισμού και διεθνοποίησης βρίσκονται σε συνεχή αντιπαράθεση για την επικράτησή τους. Η συνεύρεση των τεσσάρων αυτών προσανατολισμών των δύο πόλων σ’ ένα ενιαίο αναλυτικό πλαίσιο, μ’ όλες τις εξαρτημένες κι ανεξάρτητες μεταβλητές επιρροής, που είναι δυνατό να καταγραφούν, ερμηνεύει εν μέρει τις, συχνά, οβιδιακού χαρακτήρα, μεταβολές αποφάσεων και προτύπων δράσης των κρατικών οργάνων σε διαφορετικές θεματικές περιοχές. Η ανάλυση λοιπόν μεταφέρεται από τους δύο πόλους στον “ανεξερεύνητο ενδιαμέσο χώρο τους” όπου το βασικό γνώρισμα είναι η μεταβατικότητα των σημείων αναφοράς, η μετάλλαξη των διαδράσεων, η απρόσμενη σύγκλιση ή απόκλιση δυνάμεων για την παραγωγή συστημικών αλλαγών.

β. Υπάρχει ανάγκη δημιουργίας εννοιών κι όρων ανάλυσης που να συμπυκνώνουν τις νέες αλλαγές στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, χωρίς ωστόσο

να μεταβάλλονται σε ασαφή μορφώματα σύζευξης ετερόκλητων στοιχείων, των οποίων μάλιστα η εγκυρότητα δεν ελέγχεται. Έτσι, συχνά παρατηρείται το παράδοξο, η εμπειρική πραγματικότητα με τις άπειρες εκφράσεις, της να υποστασιοποιείται ως στατική και απόλυτη κατασκευή σε αδιαμφισβήτητες έννοιες κι όρους. Μ' αυτόν τον τρόπο ωστόσο οι έννοιες δεν επικουρούν στην ανάλυση της πραγματικότητας αλλά συνιστούν την ίδια την πραγματικότητα, εγκλωβίζοντας την αντικειμενικότητα σε θεωρητικές κατασκευές "προκατανόησης". Για παράδειγμα η έννοια του εμπορίου έχει διευρυνθεί τόσο ως προς την χωρική όσο κι ως προς την χρονική της υπόσταση (βλέπε ηλεκτρονικό εμπόριο), όπως επίσης έχει μεταβληθεί το περιεχόμενο των παραγωγικών σχέσεων (για παράδειγμα ανάληψη εργασίας από απόσταση), των συντελεστών παραγωγής (κυρίως διαμέσου του συνδυασμού τους με άλλα στοιχεία προς επίτευξη λιγότερο ή περισσότερο προσδιορισμένων εκροών), του ταξικού προσδιορισμού του ατόμου (όπου υπεισέρχονται κριτήρια πέραν της στενής αντίληψης ιδιοκτησίας των συντελεστών παραγωγής και του εισοδήματος, όπως για παράδειγμα πρόσβαση σε δίκτυα γνώσης και πληροφόρησης) όπως ακόμη έχει αλλάξει ουσιαστικά η μορφή της άμεσης ξένης επένδυσης (με την ποικιλία των μορφών επιχειρηματικής συνεργασίας κι ελέγχου των μονάδων παραγωγής)¹⁰. Ακόμη και έννοιες που συνάδουν περισσότερο με το κράτος (και τις διάφορες μορφές οργάνωσης και δράσης του), όπως δύ-

10 Εξίσου θεμελιώδεις είναι οι μεταβολές που συντελούνται στην οργάνωση των επιχειρήσεων καθώς ο πολλαπλασιασμός των διαύλων ενημέρωσης και πληροφόρησης για τους εργαζόμενους, τροποποιεί την αντίληψη της κλασικής γραφειοκρατικής οργάνωσης για μονόδρομη ροή εντολών από τους προϊστάμενους προς τους υφιστάμενους, εξαιτίας της περιορισμένης πρόσβασης των τελευταίων σε ζωτικές πληροφορίες. Η δυσλειτουργία της χρονικής υστέρησης μεταξύ της λήψης της απόφασης και της εκτέλεσής της σε μια επιχείρηση καθώς και η απόλυτη "στεγανοποίηση" των τμημάτων μιας επιχείρησης, δεν συνάδουν με τους στόχους της διοικητικής ευελιξίας και της άμεσης ανταπόκρισης της επιχείρησης σε νέες καταναλωτικές ανάγκες. Επιπρόσθετα καθίστανται περισσότερο δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ των κλάδων βιομηχανίας, και των τμημάτων λειτουργίας των επιχειρήσεων, καθώς η συνεχώς αυξανόμενη πολυπλοκότητα των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών καθιστούν απαραίτητη την άρθρωση δικτύων συνεχούς επικοινωνίας μεταξύ των εργαζομένων μιας επιχείρησης, συχνά μάλιστα και την λήψη πρωτοβουλιών "αυτενέργειας" πέραν των κανόνων που θέτει η παγιωμένη οργανωτική δομή των επιχειρήσεων. Η συνθετότητα αυτού του εγχειρήματος διευρύνεται συνεχώς καθώς οι διαδίκτυούμενες επιχειρήσεις αποτελούν πλέον τον κανόνα στην Διεθνή οικονομία, καθιστώντας απαραίτητη την εφαρμογή μηχανισμών οργάνωσης που θα απαντούν άμεσα κι ευέλικτα στην ιδιομορφία των καταναλωτικών αιτημάτων χωρίς να θίγεται η ποιότητα των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών.

ναμη, εξουσία και γραφειοκρατία, διαφοροποιούνται καθώς καθίσταται εξαιρετικά πολύπλοκο το αμάλγαμα δομών ασφάλειας, παραγωγής, και γνώσης που τις διαμορφώνει¹¹.

γ. Παράλληλα, χρειάζεται αλλαγή του τρόπου μελέτης της “Παγκόσμιας Οικονομίας” ως ολότητα¹². Ο ισχυρισμός ότι οι οικονομικές κρίσεις εντός του “ελεγχόμενου διεθνούς οικονομικού χάους”, δεν προσανατολίζουν σε κατάρρευση των οικονομικών δεσμών γιατί τούτο είναι ανορθολογικό και αντισυστημικό (διαδικασία φυσικής αυτο-εξισορρόπησης και λειτουργικής ισορροπίας), είναι το ίδιο αυθαίρετος με την άποψη ότι νομοτελειακά οι κρίσεις, διάμεσου μιας ασαφούς γραμμικής αλληλουχίας γεγονότων, θα οδηγήσουν το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα σε κατάρρευση. Το ελέγξιμο και επαληθεύσιμο στοιχείο και στις δύο ολιστικές προσεγγίσεις παραχωρεί την θέση του στον σκληρό πυρήνα αντιλήψεων, των οποίων οι υποθέσεις θεωρούνται αυταπόδεικτες, και ο μοναδικός παράγοντας που εκκρεμεί είναι ο χώρος και ο χρόνος της οριστικής έλευσης των εκροών που οι ίδιες (ή οι βοηθητικές τους) υποθέσεις θα παράγουν. Τι άλλο όμως αποδεικνύει η συσσωρευθείσα γνώση της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας, από τ’ ότι η Παγκόσμια Οικονομία ως σύνολο είναι περισσότερη από το άθροισμα των μερών της, δηλαδή οι επιμέρους παράγοντες και στοιχεία που την συνθέτουν δεν διαφοροποιούνται μόνο ποιοτικά και ποσοτικά στην πολυδιάσταση διάδρασή τους εντός της, αλλά και οι αναμενόμενες συνέπειες της ατομικής τους δράσης, αναιρούνται στην συνένωσή τους εντός του συστήματος. Η υιοθέτηση αυτής της θεώρησης

11 Οι “όροι επένδυσης” γίνονται αντιληπτοί ως “ή σύνδεση πραγματικών ή εν δυνάμει ικανοτήτων της επιχείρησης με το σύνολο των ευκαιριών – δυνατοτήτων βελτίωσης της ανταγωνιστικής/οικονομικής θέσης της επιχείρησης στο συγκεκριμένο κράτος, στο πλαίσιο των δεδομένων (χρονικά και χωρικά), πολιτικών, οικονομικών, νομικών και κοινωνικών συνθηκών, όπως αυτές γίνονται αντιληπτές από τους μετέχοντες στο συγκεκριμένο σύστημα λήψης αποφάσεων της κάθε επιχείρησης”.

12 Σύμφωνα με τον F. A. Hayek, “σε στενή σύνδεση με την “αντικειμενική αντίληψη” της επιστημονικής προσέγγισης ευρίσκεται και ο μεθοδολογικός της κολλεκτιβισμός, η τάση της να θεωρεί “ολότητες” όπως η “κοινωνία” ή η “οικονομία”, ο “καπιταλισμός” (ως δεδομένη ιστορική φάση) ή ένας επιμέρους “κλάδος της οικονομίας” ή “τάξη” ή “χώρα”, ως καθορισμένα και δεδομένα αντικείμενα σε σχέση με τα οποία είναι δυνατό ν’ ανακαλύψουμε νόμους από την παρατήρηση της συμπεριφοράς τους ως ολότητων”. Βλέπε F.A. Hayek, “Επιστημονισμός και η μελέτη της Κοινωνίας”, στο Γ. Κουζέλης – Κ. Ψυχοπαίδης, 1996, (επιμ.), “Επιστημολογία των Κοινωνικών Επιστημών: Κείμενα”, Αθήνα, Νήσος, σελ. 266.

βοηθά στην διεύρυνση του δομικού πυρήνα των υποθέσεων εργασίας της Διεθνούς πολιτικής οικονομίας, ενώ φωτίζει νέους χώρους άντλησης του επιδιωκόμενου πλεονάζοντος εμπειρικού υλικού τεκμηρίωσης¹³.

Το παρόν σύγγραμμα επιχειρεί την κριτική αξιολόγηση των πολιτικών —προσέλκυσης ξένων κεφαλαίων σε συγκεκριμένες χώρες της Ανατολικής Ασίας. Πρόκειται για μία διερευνητική μελέτη¹⁴ που αποσκοπεί, διαμέσου της ελεγχόμενης χρήσης ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων, να προσεγγίσει αθέατες πτυχές που διαμορφώνουν τα όρια επιτυχίας ή και αποτυχίας της προσπάθειας εισροής αλλοδαπών κεφαλαίων σε συγκεκριμένες γεωγραφικές επικράτειες.

Στο πρώτο μέρος της παρούσας έρευνας εξετάζεται το οικονομικό και το ιδεολογικό υπόβαθρο άρθρωσης των σύγχρονων βιομηχανικών και επενδυτικών πολιτικών των κρατών της Νότιας και της Ανατολικής Ασίας. Η ενδελεχής αναφορά στο περιεχόμενο αυτών των πολιτικών βοηθά τον αναγνώστη στην καλύτερη κατανόηση του ευρύτερου περιβάλλοντος δράσης, εντός του οποίου λαμβάνουν χώρα οι άμεσες ξένες επενδύσεις, στην συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου αναλύονται οι σύγχρονες επενδυτικές πολιτικές της Μαλαισίας, της Νότιας Κορέας και της Κίνας. Η επιλογή αυτών των τριών χωρών δεν είναι τυχαία καθώς υιοθετήθηκαν διαφορετικές προσεγγίσεις χειρισμού του ζητήματος των άμεσων ξένων επενδύσεων.

13 Η χρήση των περιπτωσιολογικών μελετών βέβαια, βοηθά την εξηγούσα κατανόηση, δηλαδή την κατανόηση από τα ελατήρια του νοήματος και των βαθύτερων κινήτρων συμπεριφοράς των δρώντων. Όπως εξάλλου υπογραμμίζει ο M. Weber, “Ελατήριο είναι μία αλληλουχία υποκειμενικού νοήματος που φαίνεται στον ίδιο τον πράττοντα, ή στον παρατηρητή σαν νοηματικά πρόσφορη “αιτία” μιας συμπεριφοράς. Βλέπε M. Weber, 1983, “Βασικές Έννοιες Κοινωνιολογίας”, Μεταφρ. Μ.Γ. Κυπραίος, Αθήνα, Κένταυρος, σελ. 231.

14 Για την ανάλυση των βασικών χαρακτηριστικών της Διερευνητικής Έρευνας βλέπε. Β. Φίλιας, 1977, “Εισαγωγή στην Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών”, Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, Gutenberg, σελ. 27-31. Επίσης για μία εκτενή ανάλυση του σχεδιασμού και της υλοποίησης της ερευνητικής διαδικασίας βλέπε Ευστάθιος Γ. Δημητρόπουλος, 1994, “Εισαγωγή στην Μεθοδολογία της Επιστημονικής Έρευνας”, Αθήνα, “ΕΛΛΗΝ”.

Η συλλογή της απαραίτητης αρθρογραφίας και βιβλιογραφίας κατέσται εφικτή με την πρόσβαση σε βιβλιοθήκες της Ελλάδας και του Ηνωμένου Βασιλείου (κυρίως την βιβλιοθήκη της London School of Economics and Political Science). Εξίσου σημαντική ήταν η χρήση του διαδικτύου για τον εντοπισμό και την ανάλυση των παρόντων πολιτικών προσέλκυσης του αλλοδαπού κεφαλαίου, των τριών κρατών, που επιλέχθηκαν ως περιπτώσιολογικές μελέτες.

Τέλος, πιστεύουμε, οι συμπερασματικές σκέψεις του παρόντος πονήματος, να βοηθήσουν με ουσιαστικό τρόπο στην προσπάθεια βελτίωσης του επενδυτικού κλίματος στην Μαλαισία, στην Νότια Κορέα και στην Κίνα, με την αποφυγή σφαλμάτων και παραλείψεων των πολιτικών προσέλκυσης αλλοδαπών κεφαλαίων στο εγγύς και απώτερο μέλλον.

2^ο Κεφάλαιο

Η Ερμηνεία του υπόβαθρου των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ανατολική Ασία: Υπάρχει ένα ενιαίο Ασιατικό Οικονομικό θαύμα;

Η μελέτη των επενδυτικών καθεστώτων των χωρών της Ανατολικής Ασίας συνεισφέρει στην κατανόηση του ρόλου της επενδυτικής πολιτικής στο δυναμικά μεταβαλλόμενο διεθνές οικονομικό περιβάλλον ενώ ταυτόχρονα συμβάλλει στο εγχείρημα της διερεύνησης των ποικίλων μορφών διασύνδεσης της πολιτικής αυτής, με εθνικούς αναπτυξιακούς στόχους.

Προκειμένου ωστόσο να κατανοηθούν οι πτυχές των πολύπλοκων κι έντονα διαφοροποιημένων εθνικών στρατηγικών αντιμετώπισης του αλλοδαπού κεφαλαίου στην γεωγραφική περιοχή της Ανατολικής Ασίας, είναι απαραίτητη η αναφορά στο γενικό πλαίσιο οικονομικής πολιτικής των χωρών αυτών, του οποίου άλλωστε αναπόσπαστο τμήμα είναι και οι επενδυτικές πολιτικές¹.

Για καθαρά μεθοδολογικούς λόγους, μπορούμε να διακρίνουμε τις εξής τρεις κατηγορίες ερμηνευτικών προσεγγίσεων του αποκαλούμενου “Ασιατι-

1 Σ’ όλη την δεκαετία του 1960 ο ρυθμός αύξησης του Ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ήταν, κατά μέσο όρο, στο Χονγκ-Κονγκ 10%, στην Σιγκαπούρη 8,8%, στην Ν. Κορέα 8,6% και στην Ταϊβάν 8,8%. Στην δεκαετία του 1970 ο ρυθμός αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ήταν, κατά μέσο όρο, στο Χονγκ-Κονγκ 9,2%, στην Σιγκαπούρη 8,3%, στην Ν. Κορέα 9,6% και στην Ταϊβάν 9,8%. Στην δεκαετία του 1980 οι αντίστοιχοι ρυθμοί αύξησης του Α.Ε.Π. ήταν κατά μέσο όρο στο Χονγκ-Κονγκ 7,1%, στην Σιγκαπούρη 6,4%, στην Ν. Κορέα 9,7% και στην Ταϊβάν 7,7%. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε John Brohman, 1996, “Postwar Development in the Asian NICs: Does the Neoliberal Model Fit Reality?” *Economic Geography*, vol. 72, σελ. 109.

κού οικονομικού Θαύματος”:

- α. Η νεο-κλασική αντίληψη για το “Ασιατικό οικονομικό Θαύμα”.
- β. Η αναθεωρητική ή κρατικο-παρεμβατική ή δομική ερμηνευτική προσέγγιση.
- γ. Η πολιτιστική ερμηνευτική προσέγγιση.

Σύμφωνα με την πρώτη προσέγγιση τα βασικά συστατικά στοιχεία της οικονομικής ανάπτυξης των κρατών της Ανατολικής Ασίας είναι η μακροοικονομική σταθερότητα² (χαμηλά επίπεδα πληθωρισμού, ικανότητα εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους, διαμόρφωση και διατήρηση ρεαλιστικών συναλλαγματικών ισοτιμιών, έλεγχος δημοσίων ελλειμμάτων κ.τ.λ.) ο εξαγωγικός τους προσανατολισμός³, ενώ υπογραμμίζεται τόσο ο ρόλος του κατάλληλου ανθρώπινου κεφαλαίου⁴ (κι άρα της άρθρωσης σύγχρονων και υψηλού επιπέδου εκπαιδευτικών συστημάτων που το παράγουν) καθώς και της ύπαρξης εγχώριων ανταγωνιστικών οικονομικών δομών που επιτρέπουν την απρόσκοπτη ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα⁵. Όπως χαρακτηριστικά γράφει

-
- 2 **International Bank for Reconstruction and Development**, 1993, “The East Asian Miracle: Economic growth and Public Policy”, Oxford University Press, Washington, σελ. 9.
 - 3 Chung H. Lee - Seiji Naya, 1988, “Trade in East Asian Development with comparative reference to Southeast Asian Experiences”, Economic Development and Cultural Change, vol. 36 (3), σελ. s147.
 - 4 Harry T. Oshima, “Human Resources in East Asia’s secular growth” 1988, Economic Development and Cultural change, vol 36, n. 3 σελ. s111.
 - 5 Σύμφωνα με την S Haggard μπορεί ο ερευνητής να διακρίνει τις εξής φάσεις εμπορικού προσανατολισμού των χωρών της Ανατολικής Ασίας:
 - α. Φάση εξαγωγής πρώτων υλών (στις περιπτώσεις της Κορέας και της Ταϊβάν διήρκεσε μεταξύ 1900 και 1945).
 - β. Φάση υποκατάστασης των εισαγωγών (στις περιπτώσεις της Κορέας και της Ταϊβάν οι αντίστοιχες περίοδοι ήταν 1945-1964 και 1945-1960).
 - γ. Πρώτη φάση εξαγωγικού προσανατολισμού προϊόντων έντασης εργασίας (για την Ν. Κορέα και την Ταϊβάν έως τα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1970 ενώ για την Σιγκαπούρη διήρκεσε από το 1965 έως το 1979 και για το Χονγκ-Κονγκ από το 1950 έως το 1970 περίπου).
 - δ. Δεύτερη φάση εξαγωγικού προσανατολισμού προϊόντων έντασης χρήσης κεφαλαίου (για την Ν. Κορέα και την Ταϊβάν έως τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ενώ για την Σιγκαπούρη διήρκεσε από το 1979 ως το 1995 και για το Χονγκ-Κονγκ από το 1975 έως το 1995).

ο Balassa, "... η κύρια συνεισφορά της κυβέρνησης στις οικονομίες των χωρών της Ανατολικής Ασίας ήταν η δημιουργία μοντέρνας υποδομής, η παροχή σταθερού συστήματος επενδυτικών κινήτρων, η διαβεβαίωση ότι η κρατική γραφειοκρατία προωθεί και δεν εμποδίζει τις εξαγωγές... Τέλος, λιγότερες στρεβλώσεις στις αγορές κεφαλαίου κι εργασίας και μεγάλη στήριξη στην ιδιωτική επιχείρηση"⁶. Η επιτυχία των οικονομιών των χωρών της Ανατολικής Ασίας σε σχέση με κράτη της Λατινικής Αμερικής έγκειται στο γεγονός ότι μετά το πρώτο στάδιο της υποκατάστασης των εισαγωγών (που αφορούσε προϊόντα έντασης εργασίας για κατανάλωση από τον τοπικό πληθυσμό), δεν επιχειρήθηκε η χρονική παράτασή της, με εφαρμογή σχεδίου παραγωγής κεφαλαιουχικών αγαθών για εθνική χρήση, αλλά υιοθετήθηκε η εξαγωγικού - προσανατολισμού εκβιομηχάνιση που συνέβαλλε τόσο στην υπέρβαση εγγενών αδυναμιών των οικονομιών (μικρή εγχώρια αγορά, μικρό διαθέσιμο προσωπικό εισόδημα πληθυσμού, δυσκολίες εφαρμογής οικονομιών κλίμακας, αδυναμία άντλησης εγχώριων πόρων για δημιουργία εθνικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων), όσο και στην ενίσχυση των κρατών αυτών με σημαντικές εισροές κεφαλαίων που χρησιμοποιήθηκαν για επενδυτικούς σκοπούς.

Η Έκθεση της Διεθνούς Τράπεζας Ανασυγκρότησης κι Ανάπτυξης με τίτλο "Το Θαύμα της Ανατολικής Ασίας" τονίζει ότι οι επί μακρό χρονικό διάστημα υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης οφείλονται στην μη-επέμβαση του κράτους στην αγορά⁷, στην "ουδετερότητά του", στην εξειδίκευση των επιχειρήσεων σύμφωνα με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κάθε χώρας. Όπως επισημαίνει ο Paul Kuznets⁸ η εφαρμοσθείσα κρατική πολιτική στην Ανατολική Ασία λειτουργεί κυρίως υπό την μορφή της επιρροής παρά της υποκατάστασης των αποφάσεων του ιδιωτικού τομέα κι αυτό μειώνει την πιθανότητα σύγκρουσης μεταξύ της κυβερνητικής πολιτικής και των δυνάμεων της αγοράς για την επίλυση των αναφερόμενων οικονομικών προβλημάτων. Ακόμη και στις περιπτώσεις όπου λαμβάνει χώρα κρατική παρέμβαση, αυτή είναι συγκεκριμένη, συνδεδεμένη με την αυστηρή τήρηση κριτηρίων

Για περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε S. Haggard, 1990, "Pathways from the Periphery" Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, σελ. 25.

- 6 B. Balassa, 1988, "The lessons of East Asian Development: An overview", Economic Development and Cultural Change, vol. 36, n. 3, supplement, σελ. 286.
- 7 Για την συνοπτική κριτική της μελέτης της Παγκόσμιας Τράπεζας για το Ασιατικό οικονομικό Θαύμα βλέπε Dwight H. Perkins, 1994, "There are at least three models of East Asian Development", World Development, vol. 22, n. 4, σελ. 663-670.
- 8 Paul W. Kuznets, 1988, "An East Asian Model of Economic Development: Japan, Taiwan and S. Korea", Economic Development and Cultural Change, vol. 36, n. 3, σελ. s36.

απόδοσης εκ μέρους των ευνοούμενων επιχειρήσεων και βασιζόμενη στην αρχή της “πραγματιστικής ευελιξίας” που πρακτικά σημαίνει ότι όπου τ’ αποτελέσματα της παρέμβασης είναι αρνητικά η αναπροσαρμογή της πολιτικής είναι άμεση κι οριστική. Η μη-εμμονή για ιδεολογικούς ή άλλους λόγους σε αποτυχημένες οικονομικές πρακτικές είναι έκδηλη σε διάφορες χρονικές περιόδους όπως για παράδειγμα στην εγκατάλειψη της τομεακής αναπτυξιακής βιομηχανικής πολιτικής της Μαλαισίας στην δεκαετία του 1980, στην μείωση της παρέμβασης στην χημική βιομηχανία στην Νότια Κορέα, στην εγκατάλειψη της πολιτικής της παροχής υψηλών αποδοχών στο εργατικό δυναμικό στην Σιγκαπούρη το 1985 κ.τ.λ. Επίσης “πραγματιστική ευελιξία” κατά την πρώτη αυτή ερμηνευτική προσέγγιση σημαίνει άμεση και αποτελεσματική αντίδραση του κράτους σε δυσμενείς οικονομικές εξελίξεις του εγχώριου και του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος (ενεργητική διάσταση). Για παράδειγμα φαινόμενα μακροοικονομικής αστάθειας στην Νότια Κορέα στα τέλη της δεκαετίας του 1970 (επίπεδα πληθωρισμού γύρω στο 20%), στην Μαλαισία (1981-1982) και στην Ινδονησία (εξαιτίας της ραγδαίας πτώσης της τιμής του πετρελαίου το 1986), αντιμετωπίστηκαν με δραστική μείωση των κρατικών δαπανών συμπεριλαμβανομένης και της περιοριστικής εισοδηματικής πολιτικής στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται η δημιουργία νοσηρών καταστάσεων όπου οι πολιτικές όταν τεθούν σε ισχύ εμφανίζονται σαν να έχουν μια ζωή από μόνες τους⁹, δηλαδή αυτοτροφοδοτείται η ύπαρξή τους στο διηνεκές από τα πέριξ αυτών συγκροτούμενα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα, ενώ τα σημεία νομιμοποίησής τους ανευρίσκονται όχι στους στόχους που ρητώς αναγράφουν τα νομικά πλαίσια εφαρμογής των πολιτικών αλλά στις ίδιες τις πολιτικές *per se*, χωρίς χρονικό και χωρικό ορίζοντα συγκεκριμενοποίησής τους.

Η Έκθεση της Διεθνούς Τράπεζας Ανασυγκρότησης κι Ανάπτυξης θεωρεί ωστόσο ότι η βιομηχανική πολιτική των χωρών της Ανατολικής Ασίας δεν μπορεί να θεωρηθεί γενικά επιτυχής¹⁰ ενώ η βελτίωση της παραγωγικότητας στους αποκαλούμενους “τομείς στρατηγικής προτεραιότητας” δεν ήταν σημαντικά υψηλότερη των υπολοίπων μη-ευνοούμενων τομέων οικονομικής δράσης. Σε παρόμοια συμπεράσματα εξάλλου καταλήγουν οι εμπειρικές μελέτες των Bolnick και Nelson για την Ινδονησία¹¹ (όπου πιστοποιείται η ανυπαρξία

9 A. Krueger, 1990, “Government failures in Development”, *Journal of Economic Perspectives*, vol. 4 (3), summer issue, σελ. 20.

10 *op cit*, “The East Asian Miracle”, 1993, σελ. 312.

11 B.R. Bolnick - E.R. Nelson, 1990, “Evaluating the Economic impact of a small credit

σημαντικών διαφορών στις οικονομικές επιδώσεις μεταξύ εταιρειών που συμμετείχαν σ' ευνοϊκά προγράμματα κρατικής χρηματοδότησης και εταιρειών που δεν συμμετείχαν) καθώς και του McLeod¹² (αφορά τις οικονομικές επιδώσεις μικρού μεγέθους εταιρειών στην Yogyakarta και στην Κεντρική Java).

Συγγραφείς όπως οι Wolf¹³, Hughes¹⁴ και Riedel¹⁵, συμφωνούν ότι οι αναπτυσσόμενες οικονομίες του Χονγκ-Κονγκ, της Μαλαισίας, της Σιγκαπούρης, της Νότιας Κορέας και της Ταϊβάν ευνοήθηκαν από αποφάσεις και πολιτικές που περιόριζαν τον ρόλο της κυβέρνησης στην οικονομία και επέτρεπαν στις αγορές να έχουν τον κύριο και αποφασιστικό ρόλο, ενώ και ο Chen¹⁶, θεωρεί ότι στις περιπτώσεις της Ιαπωνίας, του Χονγκ-Κονγκ, της Ν. Κορέας, της Ταϊβάν και της Σιγκαπούρης το κράτος παρείχε απλώς το κατάλληλο μακροοικονομικό περιβάλλον, προκειμένου οι οικονομικοί δρώντες να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να προβούν σε καινοτομίες.

Ορισμένοι θεωρητικοί της νεο-κλασικής ερμηνευτικής προσέγγισης δίδουν ιδιαίτερη βαρύτητα στον τρόπο οργάνωσης της εγχώριας βιομηχανίας και στις μεθόδους ενίσχυσης του εγχειρήματος βελτίωσης της παραγωγικότητας από το κράτος. Ο Μ. Porter αναλύοντας τους παράγοντες καθορισμού του “ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος” της Ιαπωνίας και της Ν. Κορέας υπογραμμίζει τόσο την βελτίωση των συντελεστών παραγωγής από το κράτος (για παράδειγμα η αύξηση του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού)¹⁷, όπως και την ποιοτική βελτίωση των συνθηκών ζήτησης ενός προϊόντος ή υπηρεσίας καθώς και την συνεχή αναβάθμιση της εγχώριας υποστηρικτικής βιομηχανίας (υπεργολάβοι). Ταυτόχρονα η τέταρτη διάσταση του “Διαμαντιού των

program: KIK/KMKP in Indonesia”, *Journal of Development Studies*, vol. 26, n. 2, σελ. 299-312.

- 12 P. McLeod, 1980, “Finance and Entrepreneurship in the small - Business sector in Indonesia”, Ph. D. dissertation, Australian National University.
- 13 Charles Wolf, 1988, “Markets of Governments: Choosing between imperfect Alternatives”, Cambridge, Mass: MIT, σελ. 27.
- 14 H. Hughes, (εκδ.), 1988, “Achieving Industrialization in East Asia”, Cambridge, Cambridge University Press.
- 15 J. Riedel, 1988, “Economic Development in East Asia: Doing what comes naturally”, στο H. Hughes (εκδ.), 1988, “Achieving industrialization in East Asia”, Cambridge, Cambridge University Press, σελ. 1-38.
- 16 Edward Chen 1979, “Hypergrowth in Asian Economies: A comparative survey of Hong-Kong, Japan, Korea, Singapore and Taiwan”, London, Macmillan, σελ. 183.
- 17 Michael E. Porter, 1990, “The Competitive Advantage of Nations” London, Macmillan Press, LTD, σελ. 133.

Εθνών”, όπως αποκαλεί τον πυρήνα της θεωρητικής του προσέγγισης τονίζει τον ρόλο τόσο της στρατηγικής της κάθε επιχείρησης χωριστά όσο και του ρυθμιστικού πλαισίου που θέτει το κράτος για την ενίσχυση του εγχώριου ανταγωνισμού.

Η προσπάθεια “μεσο-οικονομικής ερμηνευτικής προσέγγισης” που προαναφέρθηκε εμπεριέχει αρκετά στοιχεία μιας τρίτης υποκατηγορίας της νεοκλασικής ερμηνείας του “Ασιατικού οικονομικού Θαύματος” που υπογραμμίζει παράγοντες οργάνωσης της παραγωγής και λήψης αποφάσεων σ’ επίπεδο ατομικής επιχείρησης (μικρο-οικονομική θεώρηση). Η πλέον γνωστή έρευνα που αναλύει εκτενώς τους συντελεστές δραστηκής βελτίωσης της ποιότητας και της ποσότητας παραγωγής στην Ιαπωνική αυτοκινητοβιομηχανία, είναι αυτή των J.P. Womack, D.T. Jones και D. Roos. Στο εγχειρίδιό τους που τιτλοφορείται “The Machine that changed the World”¹⁸ αποδεικνύουν με εμπειρικές μελέτες την ουσιαστική μείωση του χρόνου ανάπτυξης νέων προϊόντων από την Ιαπωνική αυτοκινητοβιομηχανία ενώ αναλύουν κρίσιμες έννοιες όπως “ευέλικτη παραγωγή”, “συναινετική λήψη αποφάσεων” κ.ά.

Η νεο-κλασική αντίληψη έχει ως αφετηρία της οικονομικής της μεθοδολογίας την δυσκολία πιστοποίησης σχέσης αιτίου-αιτιατού μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και συγκεκριμένων παρεμβατικών πολιτικών της κρατικής γραφειοκρατίας. Επιπρόσθετα διαπιστώνει ότι τα όρια αναπαραγωγής του “μοντέλου της Ανατολικής Ασίας” (ορισμένοι συγγραφείς όπως οι N. Bajpai και J.D. Sachs αμφισβητούν ορθώς την ύπαρξη ενιαίου οικονομικού μοντέλου)¹⁹, είναι περιορισμένα στην σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα. Οι αμφιβολίες αναπαραγωγής ή απομίμησης του “μοντέλου” πηγάζουν είτε από αλλαγές που επήλθαν στο Διεθνές οικονομικό περιβάλλον (π.χ. ο W. Cline αναφέρεται στην αδυναμία απορρόφησης όλων των προϊόντων σε μία υποθετική καθολική εφαρμογή του εξαγωγικού Ασιατικού μοντέλου²⁰, ενώ οι R. Broad και J. Cavanagh στον αυξανόμενο έμμεσο προστατευτισμό και στην περιορι-

18 James P. Womack - Daniel T Jones - Daniel Roos, 1990, “The machine that changed the world”, N. York, Macmillan Publishing company.

19 Nirupam Bajpai - Jeffrey D. Sachs, 1992, “India’s economic reforms: some lessons from East Asia”, The Journal of International Trade and Economic Development, vol. 6 (2), σελ. 148.

Επίσης βλέπε, P. Krugman, 1994, “The myth of Asia’s Miricle”, Foreign Affairs, November-December, σελ. 78.

20 William R. Cline, 1982, “Can the East Asian Model of development be generalized?” World Development, vol. 10 (n. 2), σελ. 88.

σμένη παγκόσμια ζήτηση)²¹ είτε από την αδυναμία εφαρμογής των ιδιόμορφων οικονομικών, πολιτικών και πολιτιστικών συνθηκών που επικρατούσαν στις χώρες της Ανατολικής Ασίας.

Αν και συμφωνούμε με αρκετές από τις θεωρητικές και μεθοδολογικές επιφυλάξεις των συντακτών της Έκθεσης της Παγκόσμιας Τράπεζας για τις περιορισμένες δυνατότητες αναπαραγωγής του “Θαύματος της Ανατολικής Ασίας”, ωστόσο θα ήταν χρήσιμο να επισημάνουμε την έλλειψη ανάλυσης των βιομηχανικών πολιτικών των κρατών της Ανατολικής Ασίας, δηλαδή της παρέμβασης του κράτους για την μείωση των ατελειών της αγοράς όπου αυτό δεν ήταν δυνατό από τον ιδιωτικό τομέα²². Η μελέτη πολλών μεταβλητών (π.χ. επενδύσεις, εξαγωγές), δεν μπορεί να κατανοηθεί απλώς και μόνο με αναφορά στην σταθερή μακροοικονομική πολιτική των χωρών της Ανατολικής Ασίας αλλά απαραίτητα πρέπει να λάβει υπόψη τόσο την βιομηχανική πολιτική (με συγκεκριμένους θεσμούς και φορείς άσκησής της, σε κάθε χώρα), όσο και την βιομηχανική στρατηγική (δηλαδή την φιλοσοφία που διέπει την παρούσα και την μελλοντική αναπτυξιακή διαδικασία). Οι περισσότερες χώρες της Νότιας και της Ανατολικής Ασίας αποτέλεσαν στο παρελθόν πεδία προνομιακής άρθρωσης “ενεργητικών” κρατικών βιομηχανικών πολιτικών αλλά και συγκρότησης ιδιόμορφων στενών σχέσεων ιδιωτικού - δημόσιου τομέα, σ’ αντίθεση με τις θέσεις της νεοκλασικής αντίληψης περί απερίσπαστης λειτουργίας του ιδιωτικού τομέα.

Ακόμη και στις περιπτώσεις του Χονγκ-Κονγκ και της Σιγκαπούρης που προβάλλονται ως οι πλέον “φιλελεύθερες οικονομίες” της περιοχής ο ρόλος του κράτους υπήρξε σημαντικός. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 λειτουργούσαν στην Σιγκαπούρη 450 κρατικές επιχειρήσεις οι οποίες παρήγαν το 25% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος²³, ενώ το κράτος έλεγχε το 75% της συνολικής γης και παρείχε το 80% των κατοικιών για την στέγαση του πληθυσμού²⁴ (υπολογίζεται ότι το 1980 η “πόλη-κράτος” της Σιγκαπούρης απασχολούσε στον κρατικό τομέα το 19,5% περίπου του συνολικού εργατι-

21 Robin Broad - John Cavanagh, 1991, “No more NIC’s, στο J.A. Frieden - D.A. Lake (εκδ.), “International Political Economy: Perspectives on global power and wealth”, 2nd Edition London, Unwin Hyman, σελ. 396-410.

22 S. Lall, 1994, “The East Asian Miracle: Does the Bell toll for Industrial Strategy?”, World Development, vol. 22, n. 4, σελ. 645.

23 H. Stein, 1995, “Asian Industrialization and Africa: Studies in Policy Alternatives to structural Adjustment”, London, st. Martin’s Press, σελ. 44.

24 Lim Linda Y.C., 1987, “The State and Private capital in Singapore’s economic development”, Political economy studies in the surplus approach, vol. 3 (2), σελ. 208.

κού δυναμικού)²⁵. Στην Ινδονησία οι πωλήσεις των κρατικών επιχειρήσεων ως ποσοστό επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος²⁶ κινούνταν στην περίοδο 1983-1992 σε ποσοστά άνω του 26%, ενώ το 1990 υπολογίζεται ότι οι κρατικές επιχειρήσεις παρήγαν το 37% της συνολικής βιομηχανικής παραγωγής²⁷. Στην Ν. Κορέα το 1973 οι πενήντα μεγαλύτερες συσφαιρικές επιχειρήσεις (Chaebol) παρήγαν το 32% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, ενώ το 1983 οι τριάντα μεγαλύτερες επιχειρήσεις απορρόφησαν το 48% των συνολικών τραπεζικών πιστώσεων²⁸, (οι πέντε μεγαλύτερες, δηλαδή Hyundai, Daewoo, Samsung, Ssangyong και Lucky Goldstar απορρόφησαν το 24% των συνολικών τραπεζικών πιστώσεων). Σ' αντίθεση δε, με την θέση του Balassa ότι έλαβαν χώρα σημαντικές μεταρρυθμίσεις για την απελευθέρωση του εμπορίου στην Ν. Κορέα στην δεκαετία του 1960, αξίζει να σημειωθεί ότι το 1968, 294 από 396 εμπορεύματα υφίσταντο ποσοτικούς περιορισμούς εισαγωγής²⁹. Ισχυρές εξάλλου ήταν οι παρεμβάσεις του κράτους και στον τραπεζικό τομέα με αποτέλεσμα η παροχή πιστώσεων να υλοποιείται με άξονα τις αρχές αναπτυξιακής προτεραιότητας που έθεσε η κυβερνητική πολιτική. Στην Ν. Κορέα υπήρξαν περίοδοι όπου τα επιτόκια για δάνεια σ' εξαγωγικές εταιρείες επιδοτούνταν έως και 75%, ενώ στην Ταϊβάν στην δεκαετία του 1970 το 75% όλων των βιομηχανικών δανείων από εγχώριες τράπεζες κατευθύνθηκε σ' επιχειρήσεις των τομέων οικονομικής προτεραιότητας του κρατικού αναπτυξιακού σχεδίου³⁰. Κατά τον Parvez Hasan "... η κυβέρνηση στην Ν. Κορέα μοιάζει να είναι συμμετέχων και συχνά καθοριστικός παράγοντας επιρροής σ' όλες

25 Lawrence B. Krause, 1988, "Hong Kong and Singapore: Twins or Kissing cousins?", *Economic Development and cultural change*, vol. 36, n. 3, σελ. s 63.

26 Hal Hill, 1996, "Indonesia's Industrial Policy and performance: Orthodoxy vindicated", *Economic Development and Cultural Change*, vol. 45 (1), σελ. 163.

Ωστόσο τα ποσοστά απόδοσης των κρατικών επιχειρήσεων διαμορφώνονταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα (κάτω του 4,6%), καθόλη την διάρκεια της περιόδου 1979-1992 με κατώτατο σημείο το 1986 (1,5%) και ανώτερο σημείο το 1989 (4,6%).

27 Hall Hill, 1995, "Indonesia: From chronic dropout to miracle", *Journal of International Development*, October, σελ. 779.

28 Stephan Haggard - Chung in Moon, 1990, "Institutions and Economic Policy: Theory and a Korean case study", *World Politics*, vol. 42, n. 2, January, σελ. 226.

29 R. Wade, 1990, "Governing the Market: Economic Theory and the Role of government in east asian industrialization", Princeton, Princeton University Press.

30 R. Stein, 1995, "Policy alternatives to structural Adjustment in Africa: An Introduction" στο H. Stein, (εκδ.), "Asian industrialization and Africa", London, st. Marin's Press, σελ. 14.

σχεδόν τις επιχειρηματικές αποφάσεις”³¹. Ακόμη και στην Ιαπωνία ο ισχυρός ρόλος του Υπουργείου Βιομηχανίας (M.I.T.I.) στην ανάπτυξη της οικονομίας αποτέλεσε έναυσμα συγγραφής πλήθους μελετών για τις δυνατότητες απομίμησης του μοντέλου διαχείρισης ανάπτυξης σ’ άλλες αναπτυσσόμενες χώρες. Εξάλλου κατά τον Henry Rosovski “... η Ιαπωνία πρέπει να είναι η μόνη κεφαλαιοκρατική χώρα στον κόσμο όπου η κυβέρνηση αποφασίζει πόσες εταιρείες πρέπει να υπάρχουν σε έναν βιομηχανικό κλάδο και προσπαθεί να επιβάλλει τον επιθυμητό αριθμό”³².

Η νεοκλασική λοιπόν προσέγγιση επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στην τήρηση μακροοικονομικών δεικτών και στον εξαγωγικό προσανατολισμό των επιχειρήσεων χωρίς να λαμβάνει υπόψη ουσιαστικά, τις οικονομικές, πολιτικές και θεσμικές μεταβολές που συντελούνται στο εθνικό, και στο περιφερειακό περιβάλλον ενεργοποίησης των οικονομικών δρώντων. Το κράτος συχνά παρεμβαίνει για τον περιορισμό στρεβλώσεων στην οικονομία όπως για παράδειγμα δομικές ατέλειες στην διάρθρωση της αγοράς, έντονες ανισότητες στην επί ίσοις όροις πρόσβαση όλων των οικονομικών δρώντων στην πληροφόρηση, στην τεχνολογία και στην τεχνογνωσία, αδυναμία ανάληψης, εκ μέρους των επιχειρήσεων, της διά βίου εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού, προβλήματα “ελεύθερου αναβάτη” στην εκμετάλλευση πρωτοποριακών εταιρικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων κ.τ.λ. Σε αρκετές περιπτώσεις η κρατική παρέμβαση σε χώρες της Ανατολικής Ασίας επιβλήθηκε και από πολιτικούς - ιστορικούς λόγους (για παράδειγμα η απόσχιση της Ταϊβάν από την Κίνα και η ανάγκη επιβίωσης του καθεστώτος Kuomintang, η διαίρεση της Κορέας σε δύο κράτη και η ανάγκη οικονομικής ανάπτυξης της Ν. Κορέας για την νομιμοποίηση και ισχυροποίηση του πολιτικού συστήματος, η αποχώρηση της Σιγκαπούρης από την Ένωση με την Μαλαισία το 1965 και η υιοθέτηση εξαγωγικού προσανατολισμού με κρατική υποστήριξη λόγω της πολύ μικρής εγχώριας αγοράς, ο στόχος ενίσχυσης της συμμετοχής του αυτόχθονα πληθυσμού Bumiputeras στην Μαλαισία έναντι της κινεζικής επιχειρηματικής κοινότητας με την υιοθέτηση της Νέας Οικονομικής Πολιτικής το 1971 κ.τ.λ.). Ακόμη και η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης στην Παγκόσμια Έκθεση Ανάπτυξης (1991) αν και αμφισβητεί την αποτελεσματικότητα ισχυρού κρατικού ρόλου στην οικονομία, αποδέχεται την ανάγκη κυ-

31 P. Hasan, 1976 “Korea, Problems and issues in a rapidly growing economy”, Baltimore, John Hopkins University Press, σελ. 29.

32 H. Rosovsky, 1972, “What are the lessons of Japanese economic development?”, στο A. Youngson (επιμ.), “Economic Development in the long-run”, London: Allen and Unwin, σελ. 244.

βερνητικής παρέμβασης σε περιοχές δράσης όπου οι αγορές δεν είναι δυνατόν να λειτουργήσουν ικανοποιητικά, υπό τον όρο ότι η παρέμβαση θα είναι πολύ προσεκτική και αποτελεσματική³³.

Ίσως λοιπόν το πρώτο βασικό συμπέρασμα της έρευνας της οικονομικής πολιτικής των χωρών της Ανατολικής Ασίας, είναι η “επιτυχία” της οικονομικής τους ανάπτυξης με το κράτος κι όχι ενάντια σ’ αυτό, εντός της παγκόσμιας οικονομίας κι όχι εκτός αυτής. Επίσης, είναι προτιμότερο να μη γίνεται αναφορά σε “Ασιατικό οικονομικό Θαύμα” διότι δεν αποτελεί η οικονομική επιτυχία καθολικό Ασιατικό φαινόμενο, ούτε συνιστά ξαφνικά ελεύσιμο γεγονός για να χαρακτηριστεί ως Θαύμα. Πρόκειται μάλλον για μία “ομάδα σύνθετων εναλλακτικών αναπτυξιακών προσεγγίσεων “μ’ έντονα εθνικά γνωρίσματα” που υπό τις ευνοϊκές συνθήκες του Διεθνούς περιβάλλοντος και υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο των επιρροών του τελευταίου στην εγχώρια οικονομία, παρήγαγαν υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης σε συγκεκριμένο χρόνο και χώρο. Οι εφαρμοσθείσες λοιπόν οικονομικές πολιτικές δεν είναι ούτε ενιαίες, ούτε διαχρονικά επιτυχημένες, όπως απέδειξε άλλωστε η οικονομική κρίση του Ιουλίου του 1997.

Η δεύτερη ερμηνευτική προσέγγιση του “Ασιατικού Θαύματος” προσδίδει ιδιαίτερη σημασία στον ρόλο της κρατικής παρέμβασης³⁴, στην αποτελεσματική οργάνωση και λειτουργία της κρατικής γραφειοκρατίας³⁵ (με απώτερο στόχο την δημιουργία ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων τοποθεσίας καθώς και την μείωση των ατελειών της αγοράς), στην ανάπτυξη κλάδων “στρατηγικής σημασίας” για την οικονομία διαμέσου της “Διοικητικής καθοδήγησης” (γνωστή ως *gyosei shido*), στην αναβάθμιση των εγχώριων τεχνολογικών δυνατοτήτων καθώς και στην συγκρότηση θεσμών επαρκώς αυτονομημένων από τα αιτήματα διαφόρων “ομάδων πίεσης” της κοινωνίας³⁶.

33 **International Bank for Reconstruction and Development**, 1991, “World Development Report: The challenge of development”, N. York, Oxford University Press, σελ. 9.

34 **Alice Amsden**, 1989, “Asia’s next giant”, N. York, Oxford University Press, σελ. 14.

35 **K. Griffin - J. James**, 1981, «The transition to egalitarian development: Economic Policies for structural change in the Third World», London, Macmillan Press, σελ. 59.

36 **Jon Pierre**, 1995, “Bureaucracy in the Modern State: An Introduction to Comparative Public Administration”, United Kingdom, σελ. 215.